PROVOCĂRILE ÎN APLICAREA CADRULUI LEGAL PRIVIND DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI DIN REPUBLICA MOLDOVA

CHALLENGES IN THE APPLICATION OF THE LEGAL FRAMEWORK REGARDING THE RIGHTS OF PEOPLE WITH DISABILITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Tatiana FOCȘA, dr., lector univ.

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-6349-4170

REZUMAT: *Republica Moldova a ratificat Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități în 2010 și a adoptat Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, însă implementarea practică rămâne problematică. Cele mai semnificative provocări includ accesibilitatea limitată la infrastructura publică, discriminarea sistemică și excluderea socială, finanțarea insuficientă a programelor de suport și lipsa unei colaborări eficiente între instituțiile guvernamentale, sectorul privat și organizațiile nonguvernamentale. Toate acestea limitează participarea activă a persoanelor cu dizabilități în societate. Provocările legate de accesibilitate, discriminare, finanțare insuficientă și lipsa unei colaborări eficiente între sectoare limitează implementarea practică a acestor drepturi.*

Cuvinte-cheie: *accesibilitate, discriminare, incluziune social, colaborare intersectorială, participare activă.*

ABSTRACT: *The Republic of Moldova ratified the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in 2010 and adopted Law No. 60/2012 on the social inclusion of persons with disabilities, but practical implementation remains problematic. The most significant challenges include limited accessibility to public infrastructure, systemic discrimination and social exclusion, inadequate funding of support programs, and the lack of effective collaboration between government institutions, the private sector, and non-governmental organizations. All of these limit the active participation of persons with disabilities in society. Challenges related to accessibility, discrimination, insufficient funding, and the lack of effective collaboration between sectors limit the practical implementation of these rights.*

Keywords: *accessibility, discrimination, social inclusion, intersectoral collaboration, active participation*

Introducere

Prin ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Republica Moldova s-a angajat să garanteze respectarea, promovarea și protejarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, oferindu-le aceleași oportunități și tratament egal ca tuturor celorlalți membri ai societăților. Drepturile acestor persoane constituie o relevanță tot mai mare în contextul globalizării și al responsabilității asumate la nivel internațional. Astfel, Republica Moldova, are obligația de a transpune principiile acestui acti international în legislația națională și de a asigura aplicarea efectivă acestora.

Datele indicate în Raportul global privind echitatea în sănătate pentru persoanele cu dizabilități (2023), subliniază că persoanele cu dizabilități se confruntă cu inechități în domeniul sănătății, având o speranță de viață redusă și un risc mai mare de comorbidități. Aceste probleme sunt adesea cauzate de accesul inechitabil la servicii medicale și de politică socială inadecvate [1], ceea ce subliniază dimensiunea provocărilor cu care se confruntă acest grup vulnerabil. Implementarea efectivă a acestor angajamente întâmpină multiple provocări, evidențiate de experți și organizații de profil.

Rezultate și discuții

Cadrul legal pentru implementarea CDPD este asigurat de Constituția Republicii Moldova, de coduri, Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și alte acte normative conexe, care conțin prevederi generale și specifice aplicabile persoanelor cu dizabilități, inclusiv responsabilitatea pentru încălcarea drepturilor lor. Deși Parlamentul a aprobat cele mai recente instrumente internaționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități și a introdus modificări semnificative în legislația națională, totuși există provocări majore pentru aplicarea acestor prevederi [2]. Aceste provocări limitează incluziunea socială și accesul persoanelor cu dizabilități la servicii sociale și comunitare absolut necesare dezvoltării personale.

Un aspect important al studiului dat constă în evaluarea diferențelor dintre cadrul legal și realitățile implementării. Studiile internaționale subliniază că simpla adoptare a legislației nu este suficientă pentru a asigura respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, fiind necesare o abordare integrată, care să includă monitorizarea, evaluarea și adaptarea constantă a politicilor publice [3]. În acest sens, Republica Moldova se confruntă cu provocări similare altor state în tranziție, unde reformele structurale și limitările financiare afectează grav eficiența sistemului de protecție socială.

Pentru a reduce aceste inechități, OMS face apel la state membre să adopte politici inclusive, să îmbunătățească accesibilitatea serviciilor și să elimine barierele sistemice care perpetuează marginalizarea persoanelor cu dizabilități [4]. Implementarea efectivă a acestor angajamente întâmpină multiple provocări, evidențiate de experți și organizații de profil.

Critic vorbind, alinierea formală a politicilor nu garantează impactul lor efectiv

în practică. Progresele realizate până în present, rămân insuficiente pentru a depăși barierele administrative și metodologice existente. Persistența crizei serviciilor de suport, în ciuda angajamentelor declarate, reflectă deficiențe în prioritățile reale ale statului și în capacitatea administrației publice de a asigura drepturi egale tuturor cetățenilor. În contextul în care incluziunea este esențială pentru coeziunea socială, lipsa unui mecanism funcțional de suport devine nu doar o provocare logistică, ci și o problemă etică și de drepturi fundamentale.

În urma analizei rapoartelor OMS, a politicilor sociale de stat, dar și a opiniilor experților din domeniul protecției drepturilor personelor cu dizabilități, identificăm provocările în aplicarea cadrului legal privind drepturile persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova.

Procesul de implementare practică a legislației naționale este serios afectat de lipsa actelor subordonate necesare. Absența acestor reglementări, constituie o lacună legislativă semnificativă, care împiedică operaționalizarea prevederilor legale și asigurarea unei aplicari uniforme și eficiente. Aceasta compromite capacitatea sistemului juridic de a transpune normele abstracte în măsuri concrete, aplicabile în beneficiul persoanelor cu dizabilități. Lipsa unui mecanism clar de monitorizare și evaluare a progresului în aplicarea prevederilor legale conduce la persistența deficiențelor și la lipsa de responsabilitate a actorilor implicați [5].

O altă provocare este capacitatea instituțiilor responsabile de a transpunere a legislației privind protecția persoanelor cu dizabilități în practică. La moment, sistemul administrative dispune de capacități limitate în aplicarea legislației în acest sens, din cauza resurselor financiare, umane și logistice limitate. Problema administrativă compromite implementarea eficientă a politicilor adoptate și limitează posibilitatea furnizării unor servicii adecvate, conform standardelor legale și nevoilor beneficiarilor.

În ciuda eforturilor legislative de reglementare și susținere a dezvoltării unor servicii sociale menite să faciliteze incluziunea persoanelor cu dizabilități în comunitate, persistența unui concept de suport multidisciplinar și sistemic, reprezintă o problemă majoră. Această situație afectează direct capacitatea de transpunere a cadrului legal privind respectarea drepturilor fundamentale ale acestor persoane, limitându-le accesul efectiv la viața independentă în conformitate cu principiile drepturilor omului.

Un aspect semnificativ al deficitului de implementare a cadrului legal privind drepturile persoanelor cu dizabilități constă în nivelul scăzut de conștientizare a acestora cu privire la dreptul lor fundamental de a participa la procesele decizionale. Acest deficit subminează exercitarea drepturilor civile și politice garantate prin legislația națională și tratatele internaționale ratificate, contribuind astfel la perpetuarea excluziunii sociale și subreprezentării acestor categorii de cetățeni în viața publică.

Persoanele cu dizabilități continuă să fie excluse din viața socială, economică și politică, din cauza stereotipurilor și a lipsei de inițiative publice de combatere a discriminării. Discriminarea sistemică și excluziunea social, subminează drepturile fun-

damentale, cum ar fi egalitatea de șanse și dreptul de a participa activ în societate [3].

Reieșind din constatările prezentate, drepturile persoanelor cu dizabilități care sunt frecvent încălcate sau insuficient protejate în Republica Moldova includ următoarele: dreptul la egalitate și non-discriminare, dreptul la viață independentă și includerea în comunitate, dreptul la participare în procesele decizionale, dreptul la protecție legală eficientă, dreptul la accesibilitate fizică, dreptul la protecție socială și dreptul la sănătate. Aceste drepturi sunt garantate prin legislația națională și prin tratatele internaționale ratificate de Republica Moldova, însă punerea lor în aplicare, este o provoacare semnificativă ce implică colaborearea intersectorială a mai multor sisteme și dezvoltarea și implementarea strategiilor eficiente.

Astfel, menționăm că lipsa măsurilor pentru eliminarea barierelor administrative și metodologice conduce la tratament inegal și la excluderea persoanelor cu dizabilități din diferite sfere ale vieții sociale și economice. Totodată, lipsa actelor normative subordonate împiedică operaționalizarea prevederilor legale existente, compromiterea aplicării uniformă și eficientă a legislației. Absența serviciilor de suport adecvate, inclusiv a unui mecanism funcțional multidisciplinar, limitează posibilitățile persoanelor cu dizabilități de a trăi în comunitate și de a beneficia de viață independentă conform principiilor fundamentale ale drepturilor omului. Iar nivelul scăzut de conștientizare cu privire la acest drept și subreprezentarea persoanelor cu dizabilități în viața politică și publică subminează capacitatea lor de a influența deciziile care le afectează direct. Sistemul actual de protecție socială este insuficient adaptat pentru a răspunde nevoilor complexe ale persoanelor cu dizabilități, ceea ce afectează calitatea vieții acestora. Resursele logistice și financiare limitate împiedică accesul echitabil la servicii medicale și de reabilitare, afectând grav starea de sănătate a persoanelor cu dizabilități.

Concluzii

Aplicarea efectivă a cadrului legislativ privind drepturile persoanelor cu dizabilități este esențială pentru progresul social și respectarea angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova. Pentru a depăși aceste deficiențe, este necesar o abordare integrată, care să includă alocarea adecvată de resurse, cooperarea interinstituțională și crearea unor mecanisme eficiente de monitorizare și evaluare. Numai prin implementarea acestor măsuri poate fi asigurată respectarea efectivă a drepturilor persoanelor cu dizabilități și promovată incluziunea socială în Republica Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Organizația Mondială a Sănătății (OMS). Raport global privind echitatea în sănătate pentru persoanele cu dizabilități. Geneva: WHO, 2022. Disponibil: https://www.who.int/publications.
2. ROJCO A. et al. Prestațiile sociale și impactul lor asupra reducerii sărăciei în Republica Moldova. Chișinău: IEFS, 2011, 156 p. ISBN 978-9975-4295-4-2.

3. PALMER M. Disability and Poverty: A Conceptual Review. In: Journal of Disability Policy Studies 21(4):210-218. DOI: 10.1177/1044207310389333. Disponibil: https://www. researchgate.net/publication/254087985_Disability_and_Poverty_A_Conceptual_Review.

4. Organizația Mondială a Sănătății (OMS). Ziua internațională a persoanelor cu dizabilități 2023. Geneva: Organizația Mondială a Sănătății, 2023. Disponibil: https://www.who.int/news-room/events/international-day-of-persons-with-disabilities.

5. MALCOCI L. Progrese în alinierea politicilor naționale la standardele internaționale. Disponibil: https://moldova1.md/.